

канал

«Машина часу» — авторська програма відомих журналістів Андрія Охримовича та Олега Криштопа, яка виходить на 5 каналі з 2010 року. За період її існування автори зібрали унікальні матеріали, які сьогодні об'єднані у книгу.

У сучасному суспільстві точаться гострі дискусії, пов'язані з історією України, її подіями та особами, погляд на які розділяє українську спільноту. Нині, коли інформаційна війна набула особливого розмаху, вкрай важливо розвінчати міфи, створені пропагандою сусідньої держави. Знайти відповіді на суперечливі питання можна, подорожуючи «машиною часу»: повернутися до подій минулого і зробити щодо них власні висновки запрошують автори цієї книжки.

Переяславська Рада: її сутність і наслідки

Два шляхи українства: Шевченко vs Гоголь

Козаки Холодного Яру: «Воля України або смерть»

НЕП — Голод: ефективніше, ніж каральні експедиції

Російське СС: під чорними есесівськими мундирами ховалися не лише німці

Табірні повстання: «суча війна»

Створення ДКР і «Донецька республіка»: трагедія і фарс

Пропаганда: щоб оволодіти майбутнім, треба змінити минуле

www.bookclub.ua
www.trade.bookclub.ua

ISBN 978-966-14-9129-7

9 789661 491297

Олег Криштопа
Андрій Охримович

УКРАЇНА

Загартована болем

Олег Криштопа, Андрій Охримович
За матеріалами авторської програми
«Машина часу»

УКРАЇНА

Загартована болем

Тисяча років самотності

ДОКУМЕНТ ЕПОХИ

КЛУБ
СІМЕЙНОГО
ДОЗВОЛЛЯ

Олег Криштопа, Андрій Охрімович

За матеріалами авторської програми
«Машина часу»

УКРАЇНА

Загартована болем

Тисяча років самотності

ХАРКІВ
2015

КЛУБ
СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

УДК 94(477)
ББК ТЗ(4Ук)6-4
К82

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Фото з архіву програми «Машина часу»

Дизайнер обкладинки *Сергій Місяк*

ISBN 978-966-14-9129-7

- © DepositPhotos.com / cla1978, dgem22, обкладинка, 2015
- © Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2015
- © Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2015

ВСТУП

«Що неймовірніша брехня, то легше в неї повірять», — Путін задоволено зачитував перед отетерілими лідерами єврейських громад Росії Геббельса і, очевидно щоб іще більше їх вразити, додав, що міністр пропаганди Третього рейху був талановитою людиною. Що ж, Третій Рим, яким століттями прагне стати Кремль, у мистецтві пропаганди, мабуть, таки переплюнув Третій рейх.

Вражають навіть не щоденна неправда, не мегатонни брехні, що видаються з усіх російських засобів масової дезінформації; вражає те, наскільки ця звичка переінакшувати дійсність увійшла в їхню кров. Ще б пак, це робилося там століттями! Бідні, бідні російські історики. Ті з них, які справді історики. У Росії історія чомусь завжди потерпає найперше. Щоб оволодіти майбутнім, люди змінюють минуле. Сто разів повторена брехня не перетворюється на правду, однак багатьма сприймається як правда. Брехні в історії Росії забагато. Починаючи зі вкраденої в Русі назви; з того, що Москва буцімто заснована у 1147 році Долгоруким (насправді перша згадка про Москву — лише в 1272-му, під час подушного перепису Золотої Орди), продовжуючи «возз'єднанням» «братніх» народів і закінчуючи суцільним міфом Другої світової: вигаданими героями-панфіловцями, злочинцем Бандерою тощо, тощо, тощо. Тонни брехні. На кожному кроці. Усе, що ви чули про історію за СРСР і з боку Росії, не має нічого спільного з дійсністю. Це всього лише елементи маніпуляції свідомістю для панування імперії. Інформаційна війна, яка ведеться століттями.

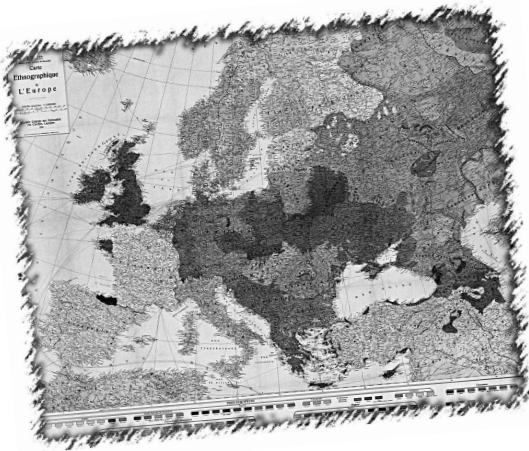
Андрій Охримович часто говорив про можливу українсько-російську війну, і не лише інформаційну, коли для цього, здавалося, не було жодної передумови. Йому ніхто

не вірив. Але Андрієве «тримайте порох сухим» в ефірі «5 каналу» виявилося пророчим.

Уперше ми працювали разом іще в часи першого, «пома-ранчевого», карнавального Майдану — Охрімович запросив мене робити радіоесе для своєї програми на «Свободі». Потім він пішов на «УТ-1» вести «Далі буде», потім до влади прийшов Янукович, і нове російськомовне керівництво «Першого каналу» радісно сповістило всіх, що «Далі не буде». Але далі було. Якось ми за півгодини написали в кафе на Подолі концепт історичної програми і, щоб довго не думати, дали проекту кодову назву «Машина часу». Охрімович обійшов майже всі канали, але лише на «5-му» отримав двадцять хвилин ефіру, камеру і невелику команду. В яку запросив і мене.

Чотири роки розвінчування міфів — перед вами.

Тримайте порох сухим. І пам'ятайте — незнання історії не звільняє від відповідальності.

Шлях до Незалежності (Три історії)

= 1 =

Рік 1652-й, квітень. П'ятий рік українсько-польської війни. Загін Тимоша Хмельницького вирушає на Південь — син гетьмана Богдана планує укласти династичний шлюб: оженитися з донькою господаря Молдови, Розандою Лупул. Наслідком має стати союз Гетьманщини з молдаванами в боротьбі проти Речі Посполитої. Польський уряд, дізнавшись про ці плани, вирішив їм зашкодити. Навперейми козакам вирушило п'ятдесятитисячне військо під орудою Марцина Калиновського. Для засідки було обрано місце біля гори Батіг на березі Південного Бугу, неподалік Ладижина. Козацька розвідка, утім, спрацювала краще за польську. Військо гетьмана Хмельницького несподівано прийшло Тимошеві на допомогу. Удар татарських союзників поляки відбили, проте в цей самий час непомічені козаки прорвалися в шляхетський табір. У результаті запеклої битви польське військо практично повністю втратило кавалерію, вціліла решта ганебно втекла.

Середина XVII століття — час великої кризи в Європі. Революції спалахують у Франції та Англії. В останній король позбувся голови. У Східній Європі після повстання Хмельницького починається розпад Речі Посполитої, у якій століттями уживалися православні і католики: українці, литовці та поляки.

На території України від початку війни з Річчю Посполитою формується держава — з власним військом, органами управління та економікою. Проте постає проблема її легалізації в очах світу.

= 5 =

Український історик Віктор Брехуненко зазначає: «Справа в тім, що українська держава, яка виникла під загравами української національно-визвольної війни XVII століття, потребувала узаконення у християнському світі. Точно так, як і тепер, будь-яка держава має бути узаконеною. І єдиний спосіб узаконити тоді цю державу, в умовах України, коли правитель був не з князівської династії, коли елітою стало козацтво, а не традиційна українська еліта, шляхта, полягав у тому, щоби будь-яка християнська держава взяла на тимчасово під свою протекцію Україну».

Богдан Хмельницький був не лише чудовим військовим тактиком, а й блискучим дипломатичним стратегом. Одруження Тимоша Хмельницького з Розандою Лупул створувало передумови для започаткування династії Хмельницьких. Проте у 1653-му, під час заворушень у Сучаві, Тиміш гине. Свою протекцію Україні для боротьби з Польщею пропонують османський султан і цар Московії. Із двох зол Хмельницький обирає, як йому здається, менше: союз із начебто так само православною Московією.

У січні 1654-го в Переяславі відбувається міфологізована в Росії та СРСР козацька рада. Подробиці вигаданого «воссоєдінення» так званих братських народів творці цього міфу вимушено випускають.

На так званій Переяславській раді присутньо лише двісті вісімдесят чотири особи. Відмовилися присягати Москві Брацлавський, Полтавський, Уманський і Кропив'янський козацькі полки, полковник Іван Богун, частина міщан Києва, Переяслава, Чорнобиля. Митрополит Сильвестр Косів та архімандрит Києво-Печерського монастиря Йосип Тризна також навідріз відмовилися мати справу з московитами, як із нащадками Орди та паліями українських книг.

Від імені Кремля на переговори прибув боярин Бутурлін. Коли козаки очікували, що він за тогочасним звичаєм від

імені царя також присягне їм, той відмовився. Виник скандал, залагодити який удалося лише фразою Бутурліна, мовляв, царське слово перемінним не буває.

За словами Віктора Брехуненка, «для тогочасних міжнародних відносин не були притаманні якісь довічні союзи, хоч вони так і називалися “вічними мирами”, якесь стратегічне партнерство, властиве теперішній фразеології. Тоді всі договори створювались накоротко і починали порушуватись із того часу, як ще чорнила на них не висохли. Кожен намагався досягти своєї мети. Богдан Хмельницький її досяг».

Поки на так званих «Березневих статтях» висихали чорнила, почався спільний похід українсько-московського війська проти Польщі, і був він успішним: узято Смоленськ і Вільно. Проте вже під час розподілу територіальних успіхів виникли непорозуміння. А далі Москва в обхід козаків підписала з Польщею мирну угоду. Хмельницький вважав це зрадою, яка скасувала дію всіх договорів, і звернув свій погляд у бік Швеції, проти якої саме нагострили ножі Варшава й Москва.

У листі за 1656 рік до Олексія Першого Богдан Хмельницький пише: «Шведи хоча б чесні люди, коли вони обіцяють дружбу і союз, вони виконають свої слова. Тим не менш цар у встановленні перемир'я з поляками і бажаючи повернути нас у свої руки повів себе найбільш безжально з нами».

У жовтні 1656-го, ігноруючи протести Москви, Хмельницький із метою поділу Речі Посполитої вступає в коаліцію зі Швецією, Семигородом, Бранденбургом, а почасти з Молдавією і Валахією. Гетьмана в тій коаліції найбільше цікавило те, що вона давала йому можливість зайняти західноукраїнські землі та з'єднати їх із Правобережною Україною. У січні 1657-го п'ятдесятитисячне українсько-семигородське військо (тридцять тисяч угорців і двадцять тисяч українців) на чолі з князем Юрієм Другим Ракоці й полковником Ждановичем напало на Польщу й зайняло Галичину та значну частину Польщі з Краковом і Варшавою. Московські

агенти серед козацького війська, утім, завдали удару в спину, зчинивши бунт. Ракоці не знайшов порозуміння з місцевим людом і втік, козаки відступили. Хворий Хмельницький, отримавши звістки про поразку, раптово помер.

Наприкінці свого життя Хмельницький відкрито виступав проти Московії, проте в російській, а пізніше радянській історіографії цей факт просто проминали, витворюючи на базі короточасної та не виконаної Кремлем угоди міф про возз'єднання народів. Козацька держава як автономія існувала ще понад сто років, проте після взаємних поборювань часів Руїни, поразки Мазепи та репресій Петра і Катерини поволі розчинилася в новітній імперії, яка вкрала в Україні навіть назву.

= 2 =

Рік 1917-й, жовтень. Під час виборів до Установчих зборів Росії партія так званих більшовиків зазнає нищівної поразки: лише 25 % голосів; в Україні — тільки 10 %. Щоб позбутись потреби змагатися на виборах, Ленін за німецькі кошти починає державний переворот. Група заколотників практично без опору захоплює органи влади. В Україні єдиний легітимний орган — Центральна Рада. Аж через два тижні після державного перевороту в Росії у Києві нарешті збирається засідання Ради, на якому проголошується утворення Української Народної Республіки.

Як історик, Михайло Грушевський чудово знав про «братерську», наче Каїна, любов Росії до України. Як політику, голові Центральної Ради не вистачало сміливості. Навіть коли більшовицьке військо підступало до Києва, влада продовжувала говорити про непотрібність армії.

У грудні Радянська Росія почала неоголошену війну проти молодій українській держави. Для світу все це подавало-

або російськими солдатами. Історичний міф про братні народи, вигаданий Російською імперією, помер. Нафтогазові надприбутки, вкладені Російською Федерацією, як заповідав Сталін, у пропаганду на Заході, теж наказали довго жити.

«Газпром» інвестував у політиків та їх прихильників, у футбол та хокей. Один лише «Бук» перекреслив усі старання сподобатися своєю шизофреничністю. Тепер, коли нафта коштує все ще більше, ніж вартує, але мало більше, вкладати нічого. Та й вкладати треба у зміст, а зміст тепер — сама агресія.

Путин четко для себя все решил. Для него, если Украина продолжит существовать, — это конец власти... Но он не будет наступать на Киев на этом этапе на танках. Он будет на Киев наступать новой пятой колонной. Он создаст новые медийные ресурсы, новые финансовые потоки, будет устраивать провокации. Может быть, даже теракты. У нас он все это делал, я исхожу из своего опыта. Но для этого ему нужно время, Путину понадобится несколько месяцев. Но он этим активно занимается. Для того чтобы выбить почву из-под ног новой пятой колонны, нужно заканчивать с коррупцией.

*Михайл Саакашвілі, екс-президент Грузії,
інтернет-видання «Українська правда»*

План Кремля після Майдану полягав у раптовості та демонструванні сили. Мовляв, я ваші правила не визнаю; якщо ви не визнаєте мої — ок, давайте домовлятися. Поділимо зони впливу, як це було колись.

Мабуть, саме з наміром озвучити свій варіант примирення госулар російський і вирушав у австралійський Брисбен на зустріч глав держав так званої великої двадцятки.

Світові лідери незалежно від того, чи були вони з Заходу, чи зі Сходу, у ставленні до агресора зайняли чітку позицію.

Ізоляція. На церемонії фотографування. Навіть за обідом. Не підійшли не лише західні вороги, а й ті, кого він бажав бачити в друзях, — із Азії та Тихоокеанського регіону.

Невисокий вождь з імперськими амбіціями не витримав приниження й утік.

Путин в истерике, его цель — не допустить новые цветные революции. Но цветную революцию он представляет не так, что какой-то российский оппозиционер войдет, размахивая розой, в парламент. Он видит себя где-то в подвале под Рублевкой, оттуда его будет доставать толпа разъяренных российских людей с палками. И это судьба Каддафи. И он считает, чтобы этого не произошло, он должен решить украинский вопрос. Поэтому он будет здесь сражаться до конца. Это вопрос жизни и смерти для него. Но это не значит, что он победит. Я думаю, чем больше он будет в истерике, тем меньше шансов здесь победить, если украинцы сами себе не нанесут вред. А вред нанести — это продолжать старую, гнилую коррумпированную систему.

*Михаїл Саакашвілі, екс-президент Грузії,
інтернет-видання «Українська правда»*

Один чиновник із США сказав мені: «Путін хороший тактик, поганий стратег». Виявилося, що Гоголь — українець за походженням, росіянин за способом писання, визначив, що здатність кидатися в авантюри, не передбачивши фіналу, — ментальна російська риса. Інша людина порівняла Путіна з Вієм, якого з'явився Гоголь, але не з'явився його сучасник Тарас Шевченко. «Не бійтеся», — сказав інший історичний персонаж, Папа Римський Іоанн Павло Другий.

ЗМІСТ

Шлях до Незалежності (Три історії)	5
Переписування історії в Росії	14
Козаччина	50
Гетьман Калнишевський	76
Шевченко vs Гоголь	126
Іван Піддубний	168
Андрей Шептицький	197
Холодний Яр	247
Неп — голод	271
Радіо	355
Радіо «Афродіта»	363
Російське СС	388
Бій під Гурбами	400
Табірні повстання	422
Пропаганда	478
Вперед у минуле: історія від В. Путіна	523

Видавництво Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
www.trade.bookclub.ua

ГУРТОВИЙ ПРОДАЖ КНИГ ВИДАВНИЦТВА

ХАРКІВ

ДП з іноземними інвестиціями
«Книжковий Клуб
«Клуб Сімейного Дозвілля»»

61140, м. Харків-140,
просп. Гагаріна, 20-А
тел/факс +38 (057) 703-44-57
e-mail: trade@bookclub.ua
www.trade.bookclub.ua

Київська філія

04073, м. Київ, просп. Московський, 6, кімн. 35,
тел. +38 (067) 575-27-55
e-mail: kyiv@bookclub.ua

Одеська філія

65017, м. Одеса, вул. Малиновського, 16-А, кімн. 109
тел. +38 (067) 572-44-28
e-mail: odessa@bookclub.ua

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»

служба роботи з клієнтами:

тел. +38 (057) 783-88-88

e-mail: support@bookclub.ua

Інтернет-магазин: www.bookclub.ua

«Книжковий клуб», а/с 84, Харків, 61001

Популярне видання

КРИШТОПА Олег, ОХРИМОВИЧ Андрій

Україна. Загартована болем. Тисяча років самотності

Головний редактор *С. С. Скляр*
Завідувач редакції *К. В. Новак*
Відповідальний за випуск *І. Г. Веремій*
Редактор *М. М. Бірченко*
Художній редактор *С. В. Місяк*
Технічний редактор *В. Г. Євлахов*
Коректор *Г. В. Сологуб*

Підписано до друку 07.05.2015.
Формат 84x108/32. Друк офсетний.
Гарнітура «Warlock Pro». Ум. друк. арк. 28,56.
Наклад 10000 пр. Зам. №

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: cop@bookclub.ua

Віддруковано у ПРАТ «Харківська книжкова фабрика "Глобус"»
61012, м. Харків, вул. Енгельса, 11.
Свідоцтво ДК № 3985 від 22.02.2011 р.
www.globus-book.com